

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

СОКОЛОВ ОЛЕКСІЙ СЕРГІЙОВИЧ

УДК 343.983.22

КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОБ'ЄКТІВ З ОЗНАКАМИ
ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ

12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза;
оперативно-розшукова діяльність»

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук

Одеса – 2021

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Луганському державному університеті внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка, Міністерство внутрішніх справ України

Науковий керівник:

кандидат юридичних наук, доцент

Бондар Володимир Сергійович,

Луганський державний університет внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка, декан факультету підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції України.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор

Тарасенко Владислав Єгорович,

Одеський державний університет внутрішніх справ
професор кафедри кримінального процесу;

кандидат юридичних наук, доцент

Цехан Дмитро Миколайович,

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри криміналістики.

Захист відбудеться «26» березня 2021 року о 14⁰⁰ на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.884.04 Одеського державного університету внутрішніх справ за адресою: 65014, м. Одеса, вул. Успенська, 1.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Одеського державного університету внутрішніх справ за адресою: 65000, м. Одеса, пров. Сабанський, 4.

Автореферат розісланий «24» лютого 2021 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О.М. Засць

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Потреба громадян у задоволенні своїх інтересів, пов'язаних із володінням вогнепальною зброєю, зокрема самозахист, захист членів родини і майна, зайняття спортом і полюванням, з одного боку, та необхідність підвищення ефективності боротьби з незаконним обігом зброї, з іншого, потребує особливого правового регулювання обігу цивільної зброї. На сьогодні Україна є єдиною країною Європи, у якій відсутній єдиний закон, що регулює обіг зброї, водночас відповідні правові норми встановлені, переважно, на підзаконному нормативному рівні.

Відсутність ефективного правового врегулювання обігу зброї в Україні є однією з причин збільшення кількості незаконної зброї, що створює потенційні ризики не тільки для нашої держави, але також і для сусідніх країн, зокрема країн-членів Європейського Союзу.

Початок у 2014 р. збройної агресії проти України став одним із каталізаторів збільшення незаконної вогнепальної зброї в державі через вчинені в цей час напади на склади зброї та боєприпасів СБУ, міністерств внутрішніх справ і оборони.

За даними Єдиного реєстру судових рішень, з 2014 року кількість вироків суду за незаконне поводження зі зброєю тільки в Києві зросла на 55 %. Загалом у всій країні, не враховуючи АР Крим, Донецької та Луганської областей, кількість таких вироків зросла майже на 13 %. Щороку Національною поліцією України вилучається від 1 тис. до 2,5 тис. одиниць зброї. Так тільки упродовж 2017 р. з незаконного обігу вилучено 2 426 одиниць вогнепальної зброї, у т.ч. понад 1 тис. пістолетів і револьверів, 78 гранатометів, 123 автомати, 256 обрізів, 404 гвинтівки, карабіни та рушниці, 240 тис. набоїв, понад 2 тис. гранат, 72 вибухові пристрої та 333 одиниці саморобної зброї, а протягом 2018 р. – близько 2 тис. одиниць вогнепальної зброї, майже 200 тис. набоїв та близько 2 тис. гранат, мін і саморобних вибухових пристроїв.

Взагалі, за офіційною інформацією, на обліку перебуває близько 1,2 млн одиниць зареєстрованої зброї та майже 300 тис. нелегальної. Проте, за даними громадських організацій, в Україні перебуває до 5 млн одиниць незареєстрованої зброї, за наявності якої щорічно вчиняється близько 140 убивств і замахів на вбивство та понад 500 розбійних нападів із використанням вогнепальної зброї. Так тільки впродовж жовтня 2019 року за час проведення місячника добровільної здачі зброї до підрозділів поліції населенням добровільно здано 7 725 одиниць зброї, у т.ч. нарізної зброї армійських зразків, – понад 1 тис. одиниць, нарізної мисливської зброї – 553, гладкоствольної мисливської – 4 910, холодної – 723, саморобної – 204, а

також близько 368 тис. боеприпасів до різних зразків зброї, серед яких 489 гранат, 846 снарядів, 190 запалів, 276 мін та 13 вибухових пристроїв. Крім того, за 10 місяців 2019 року здійснено 5 тис. 470 перевірок об'єктів дозвільної системи та 690 тис. 384 перевірки власників вогнепальної зброї, у ході яких виявлено 43 тис. 641 адміністративне правопорушення у сфері дозвільної системи, складено 4 тис. 412 протоколів та 39 тис. 229 постанов про адміністративне правопорушення.

До того ж, масовий характер носять випадки вилучення з незаконного обігу зброї, виготовленої у спосіб переробки об'єктів, конструктивно схожих з вогнепальною зброєю (газова зброя, пневматична зброя, сигнальні та стартові пістолети, нейтралізована та вихолощена зброя тощо), об'єктів з ознаками вогнепальної зброї, які класифікуються виробником як вироби господарсько-побутового та спеціального призначення.

Проведений у дисертації аналіз нормативно-правових актів, що регулюють обіг вогнепальної зброї та конструктивно схожих з нею виробів, а також методик криміналістичного дослідження зазначених предметів показав, що багато питань, які стосуються особливостей обігу об'єктів з ознаками вогнепальної зброї, недостатньо опрацьовані як на науково-теоретичному, так і на практичному рівнях.

Як показує експертна практика, на сьогодні предметами кримінальних правопорушень усе частіше стають вироби з ознаками вогнепальної зброї, які класифікуються виробником як стартові або газові пістолети і револьвери, вихолощена чи нейтралізована зброя тощо.

Варто зауважити, що положення також не містять чітких алгоритмів криміналістичного дослідження вищеописаних об'єктів, а окремі їх положення не узгоджені з нормативно-правовими актами, які регулюють обіг зброї в державі. Своєю чергою, це створює складності не лише для експертів, але і для правозастосувачів під час оцінки експертних висновків.

Зазначені обставини змушують осіб, які проводять розслідування, повністю покладатися на думку експертів, хоча серед них самих відсутнє порозуміння щодо класифікаційного дослідження певних об'єктів з ознаками вогнепальної зброї. Мова йде про судових експертів, які належать до різних відомств, зокрема Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства юстиції України, Служби безпеки України.

Таким чином, на сьогодні є доцільним удосконалення методик проведення судових балістичних експертиз, а так само інших нормативних документів, що регулюють незаконний обіг у державі, з метою недопущення розповсюдження об'єктів з ознаками вогнепальної зброї, які класифікуються виробником як вироби господарсько-побутового та спеціального призначення.

До цього часу в Україні фактично не розроблювалися способи вирішення проблем криміналістичного дослідження об'єктів з ознаками

вогнепальної зброї. Незважаючи на певну кількість опублікованих наукових робіт з цієї тематики, дотепер не була вироблена методика їх дослідження.

Специфіка предмету цієї роботи зумовила необхідність звернення до наукових джерел трьох блоків, визначення яких дозволило комплексно підійти до вирішення поставлених завдань. Перший із них стосується наукових праць у галузі кримінального права, у яких всебічно досліджено проблеми відповідальності за кримінальні правопорушення, які вчиняються у сфері обігу вогнепальної зброї та боеприпасів, питань їх кваліфікації. Зокрема, це роботи П. П. Андрушка, Ю. В. Бауліна, А. А. Вознюка, В. В. Голубоша, О. О. Книженко, О. М. Сарнавського, Ю. А. Пономаренка, А. О. Терещука, В. П. Тихого, В. В. Шаблистого, С. Д. Шапченка та інших учених. Другий блок наукових джерел, що становлять фундаментальні роботи, у яких розроблені методологічні засади використання досягнень природничих, суспільних і технічних наук у кримінальному судочинстві висвітлено у фундаментальних працях таких учених України та зарубіжжя, як: Т. В. Авер'янова, Ю. П. Аленін, Л. І. Аркуша, Л. Є. Ароцкер, А. О. Аубакірова, О. Ф. Аубакіров, В. П. Бахін, В. Д. Берназ, Р. С. Белкін, Т. В. Варфоломеева, В. І. Галаган, О. Ю. Головін, В. Г. Гончаренко, І. В. Гора, О. О. Ейсман, В. А. Журавель, А. В. Іщенко, Н. І. Клименко, І. І. Когутич, В. В. Коваленко, В. О. Коновалова, В. А. Колесник, В. П. Колмаков, Ю. Г. Корухов, В. К. Лисиченко, В. Г. Лукашевич, Є. Д. Лук'янчиков, В. С. Митричев, О. В. Одерій, М. А. Погорельський, Г. В. Прохоров-Лукін, Б. Г. Розовський, М. С. Романов, О. Р. Росинська, М. В. Салтевський, М. Я. Сегай, Є. Б. Сімакова-Єфремян, З. М. Соколовський, В. В. Тіщенко, І. Ф. Хараберюш, В. Г. Хахановський, В. М. Хрустальов, Д. М. Цехан, П. В. Цимбал, К. О. Чаплинський, Ю. М. Черноус, В. Ю. Шепітько, О. Р. Шляхов, М. Г. Щербаковський, Ю. Ю. Ярослав та ін. Нарешті, третій блок складають публікації, у яких розглянуті питання судово-балістичних досліджень, зокрема вогнепальної зброї та слідів її застосування. Ідеться, зокрема, про роботи А. Г. Андрєєва, Д. В. Андрєєва, В. С. Аханова, А. Л. Белякова, С. Д. Бернацького, Д. Ю. Гамова, І. Л. Горбачова, О. Г. Єгорова, Б. Н. Єрмоленка, Н. Ю. Жигалова, А. І. Калєдіна, А. В. Кокіна, О. В. Коломійцева, О. В. Кононаєва, А. В. Кофанова, І. В. Латишова, В. О. Леснікова, М. М. Майстрєнка, О. В. Мікляєвої, В. В. Назарова, О. А. Погребного, В. М. Плєскачевського, В. А. Ручкіна, Л. Ф. Савраня, О. М. Сарнавського, М. О. Соніса, Є. І. Сташенка, Б. І. Шевченка, В. О. Федорєнка та ін. Утім, зважаючи на багатогранність вказаної проблематики, поточними науковими дослідженнями охоплено не всі її аспекти.

В Україні на монографічному рівні ґносеологічний аналіз проблем, що існують у сфері криміналістичного дослідження об'єктів з ознаками вогнепальної зброї, та розроблення способів їх вирішення практично не

проводилися, зокрема відсутнє єдине експертне розуміння дій, пов'язаних із переробкою виробів, що не віднесені виробником до вогнепальної зброї, але мають її ознаки. Існує потреба узагальнення експертного досвіду щодо особливостей криміналістичного дослідження виробів із ознаками вогнепальної зброї; крім того, потребують вивчення та систематизації існуючі способи переробки та відновлення об'єктів з ознаками вогнепальної зброї, слідова картина на кулях та гільзах, відстріляних із подібних предметів, а також основні причини та умови виготовлення та переробки предметів, призначених для ураження цілей, але не віднесених виробником до вогнепальної зброї та відпрацювання основних заходів щодо їх усунення.

Таким чином, необхідність здійснення аналізу теоретико-правових та методичних засад криміналістичного дослідження об'єктів з ознаками вогнепальної зброї зумовила вибір даного дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами.

Дисертація виконана згідно з планом наукових досліджень кафедри кримінально-правових дисциплін Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка (далі – ЛДУВС імені Е.О. Дідоренка). Обраний напрям дослідження ґрунтується на положеннях Національної стратегії у сфері прав людини (затвердженої Указом Президента України від 25 серпня 2015 р. № 501/2015), Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 26 травня 2015 р. № 287/2015, Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства ЄС, Директиви Ради Європейського Союзу від 18 червня 1991 р. «Про контроль над придбанням і зберіганням зброї», тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020-2024 року (наказ МВС України від 11.06.2020 № 454).

Тему дисертації затверджено вченою радою ЛДУВС імені Е.О. Дідоренка (протокол №8 від 22.12.2011). Уточнену редакцію теми дисертації затверджено на засіданні вченої ради ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка (протокол № 4 від 28.11.2019), включено до переліку тем дисертаційних досліджень із проблем держави і права, розглянутих та схвалених Координаційним бюро Національної академії правових наук України (№ 1370).

Мета і завдання дослідження. *Метою* дисертаційної роботи є комплексний аналіз правових, методичних й техніко-криміналістичних питань дослідження об'єктів з ознаками вогнепальної зброї, придатних для ураження цілей, але не віднесених виробником до вогнепальної зброї, слідів її застосування та вироблення на його основі способів підвищення ефективності вирішення класифікаційних, діагностичних та ідентифікаційних завдань під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із застосуванням зброї даного виду.

Відповідно до поставленої мети, визначено такі *завдання*:

- висвітлення стану і перспектив наукового вивчення проблем криміналістичного дослідження об'єктів з ознаками вогнепальної зброї;
- узагальнення судової та експертної практики судово-балістичного дослідження об'єктів, які не віднесені виробником до вогнепальної зброї, але придатні для ураження цілі снарядом;
- аналіз положень існуючих методик та методичних рекомендацій експертних досліджень вогнепальної зброї та конструктивно схожих із ними виробів, з метою їх удосконалення;
- експериментальна перевірка достатності уражуючих властивостей снарядів відстріляних з об'єктів із ознаками вогнепальної зброї, які віднесені виробником до виробів господарсько-побутового, виробничого або спеціального призначення;
- формулювання найкращих рішень удосконалення методичної бази судово-балістичного дослідження об'єктів з ознаками вогнепальної зброї та адаптації українського національного законодавства у цій сфері до права ЄС;
- формування комплексу заходів для недопущення реалізації на території України об'єктів з ознаками вогнепальної зброї під виглядом виробів господарсько-побутового, спеціального та виробничого призначення.

Об'єкт дослідження – судова, слідча та експертна практика, пов'язана із застосуванням та дослідженням об'єктів, які не віднесені виробником до вогнепальної зброї, але придатних для ураження цілі снарядом та сліди їх застосування.

Предмет дослідження – криміналістичне дослідження об'єктів з ознаками вогнепальної зброї.

Методи дослідження репрезентовані системою загальнонаукових та спеціально-наукових методів, які обрані відповідно до теми, мети та задач дослідження. У роботі було використано такі методи: *діалектичний* – надав можливість окреслити загальну концепцію та структуру дослідження (розділи 1, 2, 3 дисертації); *історико-правовий* – дав змогу дослідити генезу і стан наукового розроблення проблем криміналістичного дослідження об'єктів з ознаками вогнепальної зброї (підрозділ 1.1); *порівняльно-правовий* – для узагальнення експертних підходів щодо особливостей дослідження об'єктів з ознаками вогнепальної зброї, його порівняння з міжнародним досвідом та окреслення напрямів удосконалення правових засад і практики застосування судовими експертами та особами (органами), які призначають судові експертизи (залучають судових експертів), норм законодавства, що врегульовує дане питання (підрозділ 1.2); *формально-юридичний* – для аналізу нормативно-правових актів, що регулюють сферу обігу цивільної зброї в Україні та формулювання найкращих рішень їх гармонізації із правом ЄС (підрозділ 1.3); *догматичний (юридичний) і метод аналізу визначень* – для поглиблення розуміння визначення вогнепальної зброї (підрозділ 2.1); *системно-структурний* – для визначення критеріїв та розроблення авторської класифікації вогнепальної зброї (розділ 2); *експеримент* – для

встановлення можливості явищ, повторюваності ознак окремих процесів, змісту механізмів виникнення і відображення інформації (розділи 1-2); *статистичний* – (групування, зведення, аналіз кількісних показників) – для аналізу даних Експертної служби України (розділи 1-3); *соціологічний* (анкетування, інтерв'ювання) – для вивчення думок працівників експертних підрозділів щодо особливостей дослідження об'єктів, які не віднесені виробником до вогнепальної зброї, але придатних для ураження цілі снарядом та слідів їх застосування (розділи 1-3). Застосовувалися також методи граматичного розгляду, тлумачення та зіставлення окремих категорій та правових норм, що сприяло визначенню прогалин та інших недоліків у чинному законодавстві України, наданню пропозицій щодо його удосконалення. Крім того, під час виконання дисертаційної роботи її автор використовував окремі та спеціальні методи експертного дослідження. Функції останніх виконують методики проведення судових експертиз.

Емпіричним підґрунтям дослідження стали рішення Верховного Суду в Україні, судово практика, доступна в Єдиному державному реєстрі судових рішень, зведені аналітичні та статистичні дані МВС України, Національної поліції України, Експертної служби МВС України, Генеральної прокуратури України у період 2014–2019 років; матеріали 143 експертних проваджень, об'єктами яких є вироби, які не віднесені виробником до вогнепальної зброї, але придатні для ураження цілі снарядом та слідів їх застосування; результати анкетування 130 судових експертів ДНДЕКЦ МВС України, Донецького, Дніпропетровського, Полтавського, Рівненського, Тернопільського НДЕКЦ, КНДІСЕ Міністерства юстиції України, результати проведених експериментів щодо встановлення уражуючих властивостей кінетичних снарядів, відстріляних з об'єктів, що мають ознаки вогнепальної зброї, а також досвід практичної роботи автора за напрямом дослідження зброї та слідів її застосування з 2007 року дотепер.

Наукова новизна одержаних результатів зумовлена як сукупністю поставлених завдань, так і засобами їх розв'язання. Найбільш вагомі результати, отримані особисто здобувачем, та ступінь їх новизни полягають у тому, що дисертація є самостійною, першою в Україні кваліфікаційною науковою працею з криміналістичного дослідження об'єктів з ознаками вогнепальної зброї. Сформульовані в ній положення і наукові результати побудовані на основі особистого дослідження і критичного аналізу наукових і нормативних джерел, розгляду практики проведення судово-балістичних експертиз об'єктів з ознаками вогнепальної зброї та правового регулювання обігу вогнепальної зброї в Україні та за її межами:

уперше:

- запропоновано визначення та криміналістичну класифікацію вогнепальної зброї, сформульовані відповідно до положень міжнародного та

європейського законодавств, які, при тому, дозволяють максимально зберегти існуючу модель правовідносин у сфері обігу зброї, що історично склалася в Україні;

- сформовано комплекс заходів для недопущення реалізації на території України об'єктів з ознаками вогнепальної зброї під виглядом виробів господарсько-побутового, спеціального та виробничого призначення;

- розроблено нову систему методів нейтралізації вогнепальної зброї (приведення зброї у непридатний до стрільби стан), застосування яких унеможливить повторну її активацію та стрільбу снарядами;

- сформульовано комплекс ознак у слідах на відстріляних кулях та гільзах, що вказують на постріл із відновленої нейтралізованої (деактивованої) вогнепальної зброї;

удосконалено:

- критерії розмежування вогнепальної зброї та конструктивно схожих із ними виробів у межах проведення судової балістичної експертизи;

- криміналістичні вимоги до стартових пістолетів і револьверів, які ускладняють їх переробку для стрільби кінетичними снарядами;

- методичні підходи (у межах судової балістичної експертизи) щодо визначення уражуючих властивостей відстріляних снарядів, з метою підвищення ефективності криміналістичного дослідження на різних етапах;

дістали подальшого розвитку:

- положення щодо необхідності ухвалення спеціального закону, що регулюватиме правовідносини у сфері обігу цивільної вогнепальної зброї, розробленого з урахуванням здобутків міжнародного права та зарубіжного законодавства, а також директив, регламентів та інших правових актів ЄС, які стосуються сфери контролю над легким озброєнням та стрілецькою зброєю;

- наукова аргументація щодо необхідності віднесення револьверів та патронів калібру 4-мм Флобера до об'єктів, на які поширюється дозвільна система та які потребують реєстрації відповідно до положень Інструкції, затвердженої Наказом МВС України від 21.08.1998 № 622;

- пропозиція щодо обов'язкової сертифікації патронів калібру 4-мм Флобера, що ввозяться для реалізації на території України.

Практичне значення отриманих результатів полягає в розширенні можливостей та підвищенні ефективності криміналістичного дослідження об'єктів з ознаками вогнепальної зброї, у тому числі об'єктів промислового виготовлення, які не віднесені виробником до вогнепальної зброї, але придатні для ураження цілі снарядом, що одержує направлений рух у стволі. Надано пропозиції, які в подальшому можуть бути застосовані: а) в експертно-аналітичній роботі – як теоретичний матеріал під час розробки та удосконалення методичних рекомендацій із питань криміналістичного дослідження об'єктів, що мають ознаки вогнепальної зброї (акт впровадження Державного науково-

дослідного експертно-криміналістичного центру МВС від 04 червня 2020 р.); б) *навчально-методичній сфері* – при викладанні в закладах вищої освіти навчальних дисциплін «Експертиза зброї», «Криміналістика», «Теорія судової експертизи» (акт впровадження Державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС від 27 травня 2020 р.); в) *науково-дослідній діяльності* – для подальшого розроблення теоретичних та прикладних проблем криміналістичного дослідження об'єктів із ознаками вогнепальної зброї, а також розробки відповідних стандартів (акт впровадження Державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС від 27 травня 2020 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною науковою працею. Сформульовані в ній положення, висновки, пропозиції та рекомендації обґрунтовано на підставі самостійно проведеного дослідження. Ідеї та розробки, що належать співавторам, разом із якими були опубліковані наукові праці (авторська частка в них становить не менше 60,0 %), у дисертації не використовувалися.

Апробація матеріалів дисертації. Результати дослідження та практичні висновки оприлюднені в доповідях і виступах дисертанта на науково-теоретичних і практичних заходах: науково-практичний семінар Експертної служби МВС «Актуальні питання дослідження зброї» (м. Черкаси 20 – 21 квітня 2017 року); науково-практичний семінар Експертної служби МВС «Актуальні питання дослідження зброї» (м. Вінниця, 17 – 18 травня 2018 року); міжвідомчий науково-практичний семінар «Сучасний стан, проблематика та перспективи розвитку вибухотехнічної експертизи» (м. Київ 2018 рік); міжвідомчий науково-практичний семінар у Київському науково-дослідному інституті судових експертиз Міністерства юстиції «Актуальні питання стандартизації та акредитації трасологічних досліджень та досліджень зброї» (м. Київ, 15 січня 2018 року); науково-практичний семінар Експертної служби МВС «Актуальні питання судової балістичної експертизи» (м. Житомир, 16–17 травня 2019 року); регіональний семінар із питань гармонізації законодавства у сфері контролю над стрілецькою зброєю та легким озброєнням відповідно до права Європейського Союзу, організований Інформаційним центром Південно-Східної та Східної Європи для контролю за стрілецькою зброєю і легкими озброєннями (SEESAC) (м. Подгориця (Чорногорія), 16–19 вересня 2019 року); онлайн семінар на тему: «Розслідування злочинів у сфері незаконного розповсюдження зброї: національний та міжнародний досвід», організований Управлінням Організації Об'єднаних Націй із наркотиків і злочинності в рамках Глобальної програми з вогнепальної зброї (24 листопада 2020 року).

Публікації. Основні положення та результати дисертації відображено в шістнадцяти наукових роботах: п'яťох статтях – у наукових виданнях,

включених Міністерством освіти і науки України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, одній статті – у фаховому науковому виданні іншої держави, семи тезах у збірниках доповідей на науково-практичних конференціях, у тому числі міжнародних, круглих столах, трьох судово-балістичних довідниках.

Структура та обсяг дисертації зумовлені метою, завданнями, предметом і логікою дослідження. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які містять вісім підрозділів, списку використаних джерел (201 найменування на 21 сторінках). Повний обсяг дисертації становить 247 сторінок, із них основного тексту – 215 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дисертації, висвітлено ступінь вивчення проблеми, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету та задачі, об'єкт і предмет дослідження, використані методи; виокремлено наукову новизну одержаних результатів, визначається практичне значення результатів роботи, наводяться дані про їх апробацію і публікації.

Розділ 1 «Правові засади судово-балістичного дослідження об'єктів з ознаками вогнепальної зброї» складається із двох підрозділів, присвячених аналізу нормативно-правових актів, що регулюють обіг вогнепальної зброї та конструктивно схожих з ними виробів в Україні, та порівнянню їх основних положень із положеннями міжнародних та європейських правових актів.

У *підрозділі 1.1. «Сучасний стан та напрями удосконалення правового регулювання обігу вогнепальної зброї та конструктивно схожих з нею виробів в Україні»* наведений перелік нормативно-правових актів, які на сьогодні регулюють обіг вогнепальної зброї та конструктивно схожих із нею виробів в Україні, в умовах відсутності єдиного закону у цій сфері. Аналізуються питання правового регулювання обігу вогнепальної зброї, її виготовлення, ремонту, переробки тощо. Визначається авторська класифікація вогнепальної зброї та конструктивно схожих з нею виробів, які є дозволеними до цивільного обігу в Україні, а також виробів, обіг яких є обмеженим та потребує реєстрації. Наводиться перелік забороненої зброї та аналізується відповідальність, яка передбачена за її незаконний обіг.

Здобувач приходить до висновку, що положення чинних правових актів, що регулюють сферу цивільного обігу зброї в державі, не містять чітких вимог та критеріїв розмежування різних категорій вогнепальної зброї та конструктивно схожих з нею виробів, що призводить до розповсюдження на території України бойової та багатоцільової зброї під виглядом мисливської та спортивної, а також виробів, які призначені або можуть бути легко пристосовані для ураження цілей, під виглядом предметів, на які не

поширюється дозвільна система.

Дисертант звертає увагу на те, що термін «частини вогнепальної зброї», який використовується в статті 201 КК України, не достатньо точно характеризує предмет зазначеного кримінального правопорушення, адже термін «частина» означає окрему деталь, яка відділяється від чогось. У цьому разі до частин зброї можуть бути віднесені накладки руків'я зброї, з'єднувальні гвинти та штифти зброї, цівки та «обвіси», прицільні пристосування та інші деталі, які підвищують ефективність застосування зброї, але не впливають на забезпечення можливості стрільби в штатному для певної зброї режимі.

Автором пропонується термін «частини вогнепальної зброї» у статті 201 КК України доповнити словом «основні». У такому випадку вираз «основні частини вогнепальної зброї» означатиме «складові частини вогнепальної зброї, які забезпечують можливість стрільби в штатному для певної зброї режимі». До основних частин вогнепальної зброї пропонується віднести: ствол, ствольну коробку, затвор та барабан. Таким чином, національне кримінальне законодавство буде узгоджене з положеннями міжнародного права та європейського законодавства.

Інші деталі вогнепальної зброї, які підвищують ефективність застосування зброї, але не впливають на забезпечення можливості стрільби в штатному для певної зброї режимі: приклад, руків'я, цівка, прицільні пристосування, дульні пристрої та насадки, сошки тощо, пропонується віднести до неосновних частин та аксесуарів вогнепальної зброї.

Підрозділ 1.2. «Зарубіжний досвід правового регулювання обігу вогнепальної зброї та перспективи удосконалення національного законодавства у відповідній сфері», містить порівняльний аналіз основних положень вітчизняного національного законодавства у сфері обігу зброї з положеннями директив, регламентів та інших правових актів країн ЄС, що мають відношення до сфери контролю над легким озброєнням, стрілецькою зброєю та вибуховими речовинами.

Виявлені невідповідності окремих положень вітчизняного законодавства з положеннями міжнародних правових актів, а саме Протоколу проти незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї, який доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності, затвердженого Резолюцією 55/255 Генеральної Асамблеї від 31.05.2001, до якого Україна приєдналася у 2013 році.

На відміну від зазначеного Протоколу, національні нормативні документи, які регулюють обіг зброї у державі, не містять положень щодо особливостей обігу об'єктів, які можуть бути легко пристосовані для спричинення пострілу снарядами. Обґрунтовано висновок, що такі

неузгодженості вітчизняного законодавства створюють сприятливі умови для розповсюдження в Україні об'єктів балістичного походження, призначених для ураження цілей, але не віднесених виробником до вогнепальної зброї.

Термін «можливість легкого пристосування» в контексті обігу вогнепальної зброї означає можливість пристосування об'єкта з ознаками вогнепальної зброї для стрільби снарядами, які мають достатню уражуючу здатність, шляхом внесення конструктивних змін із застосуванням інструментів загального вжитку.

Таким чином, відповідно до норм профільних міжнародно-правових актів, будь-який об'єкт з ознаками вогнепальної зброї, незалежно від цільового призначення, визначеного виробником, який можливо легко пристосувати для пострілу снарядами, що мають достатню уражуючу здатність, є вогнепальною зброєю.

На підставі проведених досліджень пропонується авторське визначення та класифікація зброї, сформульовані відповідно до положень міжнародного права та європейського законодавства: «вогнепальна зброя» означає будь-яку переносну ствольну зброю, яка призначена або може бути легко пристосована для ураження цілей снарядами, що одержують спрямований рух за рахунок енергії, яка утворюється при згорянні порохового металюного заряду чи спеціальних горючих сумішей, та мають достатню (для ураження цілі) кінетичну енергію.

Вогнепальну зброю пропонується класифікувати за критеріями цільового призначення та категоріями, що є компромісним рішенням для адаптації національного до законодавства ЄС, яке, притому, максимально зберігає існуючу модель правовідносин у сфері обігу зброї, що історично склалася в Україні.

Розділ 2. «Методичні основи судово-балістичного дослідження об'єктів з ознаками вогнепальної зброї, придатних для ураження цілей, але не віднесених виробником до вогнепальної зброї» складається з чотирьох підрозділів, присвячених проблемним питанням обігу та криміналістичного дослідження об'єктів з ознаками вогнепальної зброї.

У підрозділі 2.1. *«Структура вирішення експертних завдань у процесі судово-балістичного дослідження об'єктів з ознаками вогнепальної зброї»* визначено, що, досліджуючи вогнепальну зброю, боєприпаси до неї та сліди їх застосування, судові експерти керуються положеннями методик проведення судових експертиз, унесених до Реєстру методик Міністерства юстиції України (далі – Реєстр методик). Реєстр методик містить назви 44 методик за напрямом балістичних видів досліджень, з яких 12 ідентифікаційних методик, 11 методик встановлення обставин пострілу та 21 методика класифікаційних та діагностичних досліджень. Однак, проаналізувавши зміст зазначених джерел інформації, автор дійшов

висновку, що переважна їх більшість не містить конкретних прийомів та методів вирішення експертних завдань, та, по суті, є інформаційно-довідковою літературою, науковими статтями, тезами доповідей на наукових заходах тощо. Таким чином, переважна більшість зазначених робіт не є методиками, адже методика повинна мати чітко виражений нормативний характер та містити сукупність методів та прийомів, які забезпечують вирішення певних експертних завдань.

Доводиться, що існуючі нормативні документи, які регламентують загальні техніко-криміналістичні вимоги до вихолощеної та нейтралізованої вогнепальної зброї, стартових та газових пістолетів і револьверів, потребують удосконалення.

З метою ускладнення повторної активації зазначених виробів та унеможливлення приведення їх у придатний до стрільби снарядами стан, автором запропоновано внесення змін до наступних стандартів, що регулюють технічні вимоги їх виготовлення. Зміни до зазначених стандартів розроблені з урахуванням основних положень європейських правових актів у даній сфері.

Криміналістичне дослідження об'єктів з ознаками вогнепальної зброї нерозривно пов'язане з визначенням величини питомої кінетичної енергії відстріляних снарядів.

На думку автора, встановлена діючими методиками проведення судових балістичних експертиз мінімальна питома кінетична енергія, яка дорівнює або перевищує $0,5 \text{ Дж/мм}^2$, узятя за основу при визначенні криміналістичних ознак вогнепальної зброї, потребує перегляду з урахуванням можливостей сучасного вимірювального устаткування та властивостей сучасних кінетичних снарядів, які використовуються при виробництві боєприпасів.

Зазначено, що нижній поріг ураження за питомою кінетичною енергією снаряду, який дорівнює або перевищує $0,5 \text{ Дж/мм}^2$, визначений свого часу О.І. Устиновим та Л.Ф. Савранем саме для клиноподібного механізму для снарядів калібром 5,6-9,0 міліметрів. Обґрунтовано, що розповсюдження цього критерію, на сучасні зразки боєприпасів не є коректним через можливість зміни домінуючого механізму, що в окремих випадках може призвести до некоректних експертних висновків.

З метою об'єктивної характеристики уражуючих властивостей відстріляних снарядів, здобувачем запропоновано при визначенні криміналістичних ознак вогнепальної зброї враховувати наступні критерії: а) балістичний коефіцієнт уражаючого елемента; б) зупиняюча дія уражаючого елемента; в) пробивна здатність уражаючого елемента; г) травматична дія уражаючого елемента.

Підрозділ 2.2. «Методичні особливості судово-балістичного дослідження об'єктів з ознаками вогнепальної зброї, які класифікуються виробником як стартові (шумові) пістолети та револьвери» присвячений

особливостям криміналістичного дослідження пістолетів і револьверів, які, за інформацією виробника, призначені для подавання сигналу на спортивних змаганнях, однак можуть бути легко пристосовані до стрільби снарядами та мають всі ознаки вогнепальної зброї.

Основними відмінними конструктивними особливостями вищевказаних пістолетів є наявність наскрізного ствола, у якому за допомогою різьбового з'єднання фіксується запобіжний елемент, призначений для перешкоджання пострілам металевими снарядами. Видалення такого елемента зі ствола пістолета можливе за допомогою викрутки або ключа.

Здобувач доводить, що конструкція так званих «стартових» пістолетів і револьверів калібру 9 мм Р.А., при видаленні запобіжного елемента з каналу ствола, дозволяє проводити постріли травматичними патронами калібру 9 мм Р.А., саморобними патронами, виготовленими з використанням капсульованих гільз шумових або газових пістолетних патронів калібру 9 мм Р.А., або способом роздільного спорядження з використанням снарядів та холостих або газових пістолетних патронів калібру 9 мм Р.А.

З метою ускладнення переробки стартових пістолетів та револьверів для стрільби кінетичними снарядами, автор пропонується посилити криміналістичні вимоги до зазначених виробів з урахуванням вимог Директиви ЄС № 2019/69 від 16 січня 2019 року щодо встановлення технічних умов тривожної та сигнальної зброї. Здобувачем поданий комплекс технічних рішень, які не просто ускладнять переробку стартових пістолетів та револьверів для стрільби кінетичними снарядами, але й призведуть до руйнації всього виробу під час спроби його переробки.

У підрозділі 2.3. *«Методичні особливості судово-балістичного дослідження об'єктів з ознаками вогнепальної зброї, які класифікуються виробником як пістолети та револьвери під патрони 4-мм Флобера призначені для розважальної та тренувальної стрільби поза межами тирів та стрільбищ»* розглянуті особливості обігу та криміналістичного дослідження револьверів та патронів калібру 4-мм Флобера, які, за інформацією виробника, призначені для розважальної та тренувальної стрільби поза межами тирів та стрільбищ.

На підставі аналізу нормативно-правових актів, які регулюють обіг вогнепальної зброї в державі, автор обґрунтовує висновок, що на сьогодні пістолети та револьвери під патрони 4-мм Флобера не віднесені до переліку виробів, на які поширюється дозвільна система України та не потребують оформлення дозвільних документів, адже вважається, що вони є «іграшками», призначеними для розважальної та тренувальної стрільби поза межами тирів та стрільбищ.

У результаті проведених досліджень й експериментів дисертант доводить, що пістолети, револьвери та патрони калібру 4 мм Флобера, які

перебувають у вільному продажу як вироби, призначені для розважальної та тренувальної стрільби, насправді здатні нанести тяжкі та смертельні тілесні ушкодження людині.

З метою покращення стану правозастосування та забезпечення єдності судової практики, здобувачем запропоновано наступні шляхи нормативного урегулювання обігу пістолетів, револьверів та патронів калібру 4 мм Флобера: а) передбачити обов'язкову сертифікацію патронів калібру 4-мм Флобера, що ввозяться для реалізації на території України; б) віднести револьвери та патрони калібру 4-мм Флобера до об'єктів, на які поширюється дозвільна система та які потребують реєстрації відповідно до положень Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної і холодної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металними снарядами не смертельної дії та зазначених патронів, а також боєприпасів до зброї та вибухових матеріалів, затверджені наказом МВС України від 21.08.1998 № 622; в) забезпечити надійну, позбавлену корупційних ризиків процедуру реєстрації з веденням реєстрів подібних виробів, яка виключатиме можливості лобювання виробниками надходження у вільний обіг вогнепальної зброї та боєприпасів до неї під виглядом конструктивно схожих із зброєю та боєприпасами виробів для розваг і відпочинку; г) сформулювати правову позицію Верховного Суду про те, що револьвери та патрони калібру 4-мм Флобера не можуть бути віднесені до предметів злочинів, відповідальність за які настає за статтями 262, 263 КК України.

Підрозділ 2.4. «Методичні особливості судово-балістичного дослідження об'єктів з ознаками вогнепальної зброї, що класифікуються виробником як нейтралізована та вихолощена зброя» присвячений особливостям криміналістичного дослідження вогнепальної зброї виготовленої шляхом переробки саморобним способом учбової, учбово-розрізної, музейної зброї, макетів зброї масогабаритних, вихолощеної зброї, а також вогнепальної зброї, яка замаскована під зазначені вироби.

На підставі аналізу експертної практики здобувач приходить до висновку, що частини нейтралізованої та вихолощеної зброї часто використовуються як сировина при виготовленні незаконної вогнепальної зброї, адже в таких виробках зберігається дієздатність окремих частин та механізмів.

Окрім того, автор вважає, що відсутність дієвого правового регулювання обігу нейтралізованої та вихолощеної вогнепальної зброї в Україні створює сприятливі умови для розповсюдження вогнепальної зброї, яка саморобним або кустарним способом маскується під ці вироби.

Відмінною рисою таких виробів є наявність додаткового маркування «Salve Blank», яке наноситься з метою їх маскування від вихолощеної зброї,

адже в перекладі з французької слово «Blank» означає «пустий» або «холостий». Окрім того, у стволах таких виробів за допомогою зварювального обладнання фіксуються металеві елементи, які перешкоджають проведенню пострілів штатними патронами. Усі інші конструктивні частини зазначених пістолетів (запираючий механізм, механізм запалення метального заряду та ін.) не змінюються та залишаються повністю функціональними.

Здебільшого, поширення таких виробів здійснюється за допомогою інтернет-аукціонів, де вони мають неофіційну назву «євромакети».

Дисертант доводить, що бойові властивості таких виробів можуть бути легко відновлені, адже вилучення металевих елементів із каналів їх стволів може бути здійснене за допомогою побутових інструментів загального вжитку.

На думку автора, проблема масового завезення до України замаскованої вогнепальної зброї із додатковим маркуванням «Salve Blank» напряму пов'язана із обмеженням обігу таких виробів на території країн-членів ЄС, введеними директивою Європарламенту №2017/852 від 17.05.2017 та внесенням відповідних змін до директиви ЄС № 91/477/ЄЕС щодо контролю за придбанням зброї і володінням зброєю.

Здобувач стверджує, що, враховуючи закріплений у Конституції України стратегічний курс держави на набуття повноправного членства в ЄС, найбільш ефективним способом правового врегулювання обігу зброї в Україні є послідовне реформування національного законодавства у відповідності до положень директив, регламентів та інших правових актів ЄС, які стосуються сфери контролю над легким озброєнням та стрілецькою зброєю.

На підставі результатів проведених досліджень, автором сформовані вимоги до нейтралізованої зброї, які ускладнюватимуть її переробку для стрільби снарядами, та розроблені з урахуванням національних, міжнародних та європейських правових актів, що регламентують їх обіг.

Розділ 3. «Тенденції розвитку та шляхи вдосконалення судово-балістичного дослідження відновленої після нейтралізації вогнепальної зброї, за слідами на кулях та гільзах» складається з двох підрозділів, присвячених особливостям ідентифікаційного дослідження куль і гільз, відстріляних із відновленої після деактивації вогнепальної зброї.

У підрозділі 3.1 «Особливості механізму утворення слідів на стріляних кулях та гільзах відновленої після нейтралізації вогнепальної зброї» розглядаються особливості встановлення групової належності вогнепальної зброї, виготовленої шляхом відновлення деактивованої зброї за слідами на відстріляних кулях та гільзах.

Дисертант акцентує увагу на тому, що основним завданням експертного дослідження є не тільки встановлення моделі зброї, з якої відстріляні досліджувані кулі та гільзи, але також виявлення ознак можливої попередньої

деактивації зброї та слідів її подальшого відновлення.

Обґрунтовано позицію, відповідно до якої відновлення нейтралізованої зброї, найчастіше, здійснюється шляхом повної заміни деактивованих деталей зброї на деталі виготовлені саморобним способом. Причому, саме наявність слідів від саморобних або відновлених саморобним способом деталей на відстріляних кулях та гільзах є ознаками відновленої після деактивації вогнепальної зброї.

Спираючись на результати власного дослідження, здобувач приходить до висновку, що важливим етапом дослідження всіх куль і гільз, вилучених із місць нерозкритих злочинів, з метою встановлення її групової належності, є порівняльне дослідження слідів зброї на їх слідосприймаючих поверхнях зі слідами на кулях та гільзах, відстріляних зі зброї, що міститься в інформаційно-довідковій колекції експертної установи.

На підставі результатів аналізу експертної практики дисертант формує авторську класифікацію слідів, які вказують на попередню деактивацію та відновлення вогнепальної зброї. До того ж, дисертант наголошує на тому, що виявлення однієї або декількох вищевказаних ознак не може бути підставою для категоричного висновку про те, що кулі та гільзи відстріляні з деактивованої вогнепальної зброї, адже такі ознаки можуть вказувати на сліди відновлювального ремонту зброї. Категоричний висновок про те, що кулі та гільзи відстріляні з деактивованої зброї, може бути зроблений лише за наявності комплексу відповідних ознак.

Узагальнюючи результати проведеного дослідження, дисертант робить висновок, що відновлена після деактивації вогнепальна зброя характеризується одночасною наявністю ознак зброї промислового виробництва (взаєморозташування слідоутворюючих деталей, форма і розміри окремих слідоутворюючих деталей тощо) та ознак, які характеризують зброю, виготовлену саморобним способом (наявність саморобних деталей, слідів грубої обробки абразивними матеріалами, слідів зварювального обладнання тощо). Отже, саме поєднання комплексу ознак промислової та саморобної зброї на відстріляних кулях та гільзах вказують на те, що вони відстріляні з відновленої після деактивації вогнепальної зброї.

Підрозділ 3.2. «Основні напрями розвитку та шляхи вдосконалення ідентифікаційного дослідження відновленої після нейтралізації вогнепальної зброї за слідами на кулях та гільзах» присвячений вирішенню ідентифікаційних завдань при дослідженні куль та гільз, відстріляних із відновленої після деактивації вогнепальної зброї.

Під час дослідження автор доводить, що навіть в однакових модифікаціях заводської і відновленої після деактивації зброї, обсяг властивостей, що визначають загальні і окремі ознаки і їх ідентифікаційну значимість можуть істотно відрізнятися. У зброї заводського виготовлення, наприклад, такі ознаки, як

форма, розмір, розміщення деталей, їх взаєморозташування і т. ін., розглядаються як загальні ознаки, з відповідною оцінкою їх ідентифікаційної значимості. У відновленій після деактивації зброї, яка може мати саморобні або відновлені слідоутворюючі деталі, ці ж ознаки повністю або частково можуть розглядатися як індивідуальні окремі ознаки.

Спираючись на власний багаторічний експертний досвід за напрямом балістичної експертизи, здобувач стверджує, що ідентифікація відновленої після деактивації вогнепальної зброї є складнішим процесом, аніж ідентифікація заводської зброї, адже сліди зброї, які вона залишає, володіють більшою варіативністю. Причому успіх ідентифікаційного дослідження таких об'єктів напряму залежить від кваліфікації та досвіду експерта, який проводить дослідження. Це пояснюється своєрідністю ідентифікаційних ознак та меншою їх стійкістю (у порівнянні зі слідами, що утворюються при пострілі із заводської зброї).

Дисертант вважає, що висока варіативність слідів зброї на кулях, відстріляних із відновленої вогнепальної зброї, насамперед пояснюється тим, що в більшості з них використовуються стволи, виготовлені саморобним способом із сировини низької якості, яка є більш сприйнятливою до дії продуктів пострілу.

На думку автора, важливим етапом ідентифікаційного дослідження об'єктів балістичного походження є оцінка експертом результатів порівняльного дослідження. На даному етапі дослідження перед експертом стоїть завдання оцінити достатність виявленого ним комплексу загальних та індивідуальних ознак, що збігаються, для висновку про тотожність слідів зброї на досліджуваних та експериментальних об'єктах. Висновок про наявність чи відсутності тотожності може бути заснований лише на достовірній якісній і кількісній сукупності встановлених ознак що збігаються, а також на їх всебічній оцінці й поясненні.

ВИСНОВКИ

У висновках дисертації, на основі проведеного дослідження об'єктів з ознаками вогнепальної зброї, сформульовано наукові положення та рекомендації щодо їх криміналістичного дослідження, а також запропоновані шляхи удосконалення нормативного регулювання їх обігу в Україні.

До основних висновків і рекомендацій щодо наукового та практичного використання отриманих результатів можна віднести такі.

1. На сьогодні в умовах відсутності спеціального закону, що регулює цивільний обіг зброї в державі, існує загроза розповсюдження вогнепальної зброї під виглядом виробів господарсько-побутового, спортивного або

спеціального призначення, на які не поширюється дія дозвільної системи України та які не потребують оформлення дозвільних документів.

2. Ураховуючи стратегічний курс України на набуття повноправного членства в ЄС, закріплений у Конституції, та положення Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства ЄС, зроблено висновок, що одним із пріоритетних завдань законодавчої влади України є ухвалення спеціального закону, що регулюватиме правовідносини у сфері обігу цивільної вогнепальної зброї, розробленого з урахуванням здобутків міжнародного права, а також директив, регламентів та інших правових актів ЄС, які стосуються сфери контролю над легким озброєнням та стрілецькою зброєю.

3. За результатами аналізу національних, міжнародних та європейських правових актів, які стосуються сфери обігу цивільної вогнепальної зброї, запропоновано визначення та класифікація зброї, що відповідає положенням міжнародного права та європейського законодавства, але при тому максимально зберігає існуючу модель правовідносин у сфері обігу зброї, що історично склалася в Україні.

4. Обґрунтовано висновок щодо удосконалення методичного забезпечення національних спеціалізованих експертних установ з урахуванням можливостей сучасного випробувального та вимірювального устаткування, а також властивостей сучасних об'єктів дослідження.

5. Доведено, що мінімальна питома кінетична енергія $0,5 \text{ Дж/мм}^2$, яка використовується експертами при визначенні криміналістичних ознак вогнепальної зброї, є застарілою та потребує перегляду з урахуванням властивостей сучасних кінетичних снарядів, що використовуються при виробництві боєприпасів. Для об'єктивної характеристики уражуючих властивостей зброї запропоновано враховувати наступні критерії: балістичний коефіцієнт уражаючого елемента, зупиняючу дію уражаючого елемента, пробивну здатність уражаючого елемента та травматичну дію уражаючого елемента.

6. Недосконалість правового регулювання обігу вогнепальної зброї та конструктивно схожих нею виробів у державі, а також недостатньо чіткі вимоги щодо методів нейтралізації вогнепальної зброї, ускладнюють криміналістичну оцінку таких виробів під час експертних досліджень. За результатами дослідження запропоновано комплекс заходів для недопущення реалізації на території України об'єктів з ознаками вогнепальної зброї під виглядом вихолощеної та нейтралізованої зброї.

7. З метою нормативного урегулювання обігу зброї та боєприпасів в Україні та покращення стану правозастосування, забезпечення єдності судової практики запропоновано передбачити обов'язкову сертифікацію патронів калібру 4-мм Флобера, що ввозяться для реалізації на території України, а також віднести револьвери та патрони калібру 4-мм Флобера до об'єктів, на які поширюється дозвільна система та які потребують реєстрації

відповідно до положень Інструкції, затвердженої наказом МВС України від 21.08.1998.

8. Запропоновано систему методів нейтралізації вогнепальної зброї, що ускладнюватиме її повторну активацію, яка розроблена на основі аналізу національних та європейських правових актів.

9. Сліди зброї на відстріляних кулях та гільзах є не тільки джерелом інформації про вид, тип, модель, зразок зброї, спосіб її виготовлення, але також дозволяють виявити ознаки попередньої нейтралізації та відновлення вогнепальної зброї.

10. Інформація про наявність на кулях та гільзах слідів, які вказують на відновлення нейтралізованої зброї, дає можливість оперативним та слідчим підрозділам звужити коло пошуку осіб причетних до злочину. У таких випадках органи досудового слідства можуть зосередити зусилля на пошуку місць реалізації нейтралізованої зброї відповідної моделі та не витратити час на перевірку причетності до злочину всіх власників промислової зброї відповідної моделі.

11. Ідентифікаційне дослідження слідів на об'єктах балістичного походження, відстріляних із відновленої після нейтралізації вогнепальної зброї, на відміну від аналогічного дослідження об'єктів, відстріляних зі зброї промислового виготовлення, є більш складним процесом, адже сліди, які при цьому утворюються, характеризуються більшою варіативністю та є менш стійкими.

У дисертації викладені й інші положення, висновки і пропозиції з окремих питань, спрямованих на оптимізацію експертного дослідження об'єктів з ознаками вогнепальної зброї, які також можуть бути використані в освітньому процесі закладів вищої освіти юридичного профілю.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації:

1. Соколов О. С. Криміналістичне дослідження замаскованої вогнепальної зброї з додатковим маркуванням «Salve Blank». *Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка*. 2019. № 3 (87). С. 310-317.

2. Соколов О. С. Перспективи реформування українського законодавства у сфері обігу зброї з урахуванням положень європейських правових актів. *Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка*. 2019. № 4 (88). С. 141-158.

3. Соколов О. С. Особливості криміналістичного дослідження пістолетів та револьверів під 4-мм патрон Флобера. *Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка*. 2020. № 1 (89). С. 298-310.

4. Соколов О. С. Перспективы гармонизации украинского законодательства в сфере контроля за оборотом оружия с правом

Европейського союзу. *Міжнародний науково-практичний правовий журнал «Leges et Viae»*. 2020. № 2/2 (338). С. 70-74.

5. Соколов О. С. Обіг об'єктів з ознаками вогнепальної зброї, які класифікуються виробником як стартові пістолети та револьвери: шляхи вдосконалення нормативного регулювання. *Електронне наукове видання «Порівняльно-аналітичне право»*. № 1/2020. С 583–587.

6. Бондар В. С., Соколов О. С. Проблемні питання обігу нарізної мисливської вогнепальної зброї в Україні: шляхи вдосконалення нормативного регулювання. *Електронне наукове видання «Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління»*. № 6 (12) - грудень 2020. С. 75–89.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Проблемні питання криміналістичного дослідження вогнепальної зброї та конструктивно схожих з нею виробів. *Збірник матеріалів науково-практичного семінару Експертної служби МВС «Актуальні питання судової балістичної експертизи»*. Житомир, Вид. ДНДЕКЦ МВС, 2019. С. 34-40.

2. Соколов О. С. Актуальні проблеми проведення експертизи зброї. *Збірник матеріалів міжвідомчого науково-практичного семінару «Актуальні питання стандартизації та акредитації трасологічних досліджень та досліджень зброї»*. Київ : Вид. КНДІСЕ, 2018 С. 58-73.

3. Соколов О. С. Проблемні питання криміналістичного дослідження вогнепальної зброї та конструктивно схожих з нею виробів. *Збірник матеріалів науково-практичного семінару Експертної служби МВС «Актуальні питання дослідження зброї»*. Вінниця : Вид. ДНДЕКЦ МВС, 2018. С. 14-18.

4. Соколов О. С. Щодо проблем застосування в практичній діяльності Методики встановлення належності об'єкта до вогнепальної зброї та його придатності до стрільби (проведення пострілів) та шляхи її удосконалення. *Збірник матеріалів науково-практичного семінару Експертної служби МВС «Актуальні питання дослідження зброї»*. Черкаси : Вид. ДНДЕКЦ МВС, 2017. С. 21-14.

5. Соколов О. С., Деда О. О., Лопатюк К. А., Голдинський І. А. Мисливські карабіни під патрони центрального бою та їх сліди на стріляних гільзах: *судово-балістичний довідник* / Київ : ДНДЕКЦ МВС України, 2018. 170 с.

6. Соколов О. С., Грищенко О. В., Щирба Д. Є. Встановлення моделі травматичної зброї калібру 9 мм Р.А. за слідами на стріляних гільзах: *судово-балістичний довідник* / Київ : ДНДЕКЦ МВС України, 2016. 133 с.: іл.

7. Соколов О. С., Грищенко О. В. Нарізна мисливська та багатоцільова вогнепальна зброя, виготовлена на базі автомата Калашникова: *судово-балістичний довідник*. Київ : ДНДЕКЦ МВС України, 2017. 137 с.

8. Соколов О. С. Щодо проблем розмежування експертних питань, які

вирішуються судовою балістичною та вибухотехнічною експертизами. *Збірник матеріалів міжвідомчого науково-практичного семінару «Сучасний стан, проблематика та перспективи розвитку вибухотехнічної експертизи»*. Київ : Вид. ДНДЕКЦ МВС, 2018. С. 48-53.

АНОТАЦІЯ

Соколов О. С. Криміналістичне дослідження об'єктів з ознаками вогнепальної зброї. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність». – Луганський державний університет внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка, м. Сєверодонецьк, Одеський державний університет внутрішніх справ, м. Одеса, 2021.

На основі вивчення законодавства, методик проведення судових експертиз, літературних джерел, результатів узагальнення експертної практики та експериментів у дисертації проведено комплексне дослідження об'єктів з ознаками вогнепальної зброї, призначених для ураження цілей, але не віднесених виробником до вогнепальної зброї, таких як стартові та газові пістолети та револьвери, вогнепальна зброя замаскована під вихолощену та деактивовану вогнепальну зброю, пістолети та револьвери під патрони Флобера тощо. Розглянуті особливості експертного дослідження таких виробів під час вирішення класифікаційних, діагностичних та ідентифікаційних питань. Узагальнено способи кримінального маскування вогнепальної зброї під вироби, за обіг яких не передбачена кримінальна відповідальність. Досліджені найбільш проблемні питання, які виникають під час криміналістичного дослідження вищевказаних об'єктів, та запропоновані способи їх вирішення. Узагальнені недоліки методичного забезпечення криміналістичного дослідження таких виробів та запропоновані шляхи його удосконалення. Розглянуті поширені способи саморобного відновлення деактивованої та вихолощеної вогнепальної зброї для стрільби штатними патронами та сліди, які при цьому утворюються. Проведено аналіз механізму слідоутворення на кулях та гільзах, відстріляних з пристроїв з ознаками вогнепальної зброї, призначених для ураження цілей, але не віднесених виробником до вогнепальної зброї, та проведено його порівняння зі слідами на кулях та гільзах, відстріляних з штатної вогнепальної зброї, яка має аналогічні конструктивні особливості слідоутворюючих поверхонь. Наведено приклади застосування такої зброї в злочинних цілях. Досліджено основні положення директив, регламентів та інших правових актів Європейського Союзу, що стосуються сфери обігу об'єктів з ознаками вогнепальної зброї, а також проведено їх порівняльний аналіз з положеннями існуючих

національних нормативно-правових актів, що регулюють сферу обігу цивільної зброї в Україні. Розглянуто основні вимоги європейського законодавства з контролю за обігом зброї, які є обов'язковими для імплементації в національне законодавство країн-членів і країн-кандидатів на вступ до Європейського Союзу. Проведено порівняльний аналіз положень українського та європейського законодавств, що стосуються категорій забороненої зброї і зброї, цивільний обіг яких обмежено. Запропоновано кращі рішення гармонізації українського національного законодавства в сфері контролю над стрілецькою зброєю і легким озброєнням, відповідно до права Європейського Союзу.

Ключові слова: замаскована вогнепальна зброя, нейтралізована зброя, вихолощена зброя, стартові пістолети та револьвери, газові пістолети та револьвери, пістолети та револьвери під патрони Флобера, сліди відновлення.

АННОТАЦИЯ

Соколов А. С. Криминалистическое исследование объектов с признаками огнестрельного оружия. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 «Уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность». - Луганский государственный университет внутренних дел имени Э.А. Дидоренко, Северодонецк, Одесский государственный университет внутренних дел, г. Одесса, 2021.

На основе изучения законодательства, методик проведения судебных экспертиз, литературных источников, результатов обобщения экспертной практики и экспериментов в диссертации проведено комплексное исследование объектов с признаками огнестрельного оружия, предназначенных для поражения целей, но не отнесенных производителем к огнестрельному оружию, таких как стартовые и газовые пистолеты и револьверы, огнестрельное оружие, замаскированное под вихолощенное и деактивированное огнестрельное оружие, пистолеты и револьверы под патроны Флобера и др. Рассмотрены особенности экспертного исследования таких изделий при решении классификационных, диагностических и идентификационных вопросов. Рассмотрены способы маскировки огнестрельного оружия под изделия, за оборот которых не предусмотрена уголовная ответственность. Исследованы наиболее проблемные вопросы, возникающие при криминалистическом исследовании вышеуказанных объектов, и предложены способы их решения. Обобщены недостатки методического обеспечения криминалистического исследования таких изделий и

предложены пути их совершенствования. Рассмотрены распространенные способы самодельного восстановления деактивированного и выхолощенного огнестрельного оружия для стрельбы штатными патронами и следы, которые при этом образуются. Проведен анализ механизма слеодообразования на пулях и гильзах, отстрелянных из устройств с признаками огнестрельного оружия, предназначенных для поражения целей, но не отнесенных производителем к огнестрельному оружию, и проведено их сравнение со следами на пулях и гильзах, отстрелянных из штатного огнестрельного оружия, с аналогичными конструктивными особенностями слеодообразующих поверхностей. Приведены примеры применения такого оружия в преступных целях. Исследованы основные положения директив, регламентов и других правовых актов Европейского Союза, касающихся сферы оборота объектов с признаками огнестрельного оружия, а также проведен их сравнительный анализ с положениями существующих национальных нормативно-правовых актов, регулирующих сферу оборота гражданского оружия в Украине. Рассмотрены основные требования европейского законодательства по контролю за оборотом оружия, которые являются обязательными для имплементации в национальное законодательство стран-членов и стран-кандидатов на вступление в Европейский Союз. Проведен сравнительный анализ положений украинского и европейского законодательств, касающихся категорий запрещенного оружия и оружия, гражданский оборот которого ограничен. Предложено лучшее решение гармонизации украинского национального законодательства в сфере контроля над стрелковым оружием и легким вооружением, в соответствии с правом Европейского Союза.

Ключевые слова: замаскированное огнестрельное оружие, нейтрализованное оружие, выхолощенное оружие, стартовые пистолеты и револьверы, газовые пистолеты и револьверы, пистолеты и револьверы под патроны Флобера, следы восстановления.

SUMMARY

Sokolov O. Forensic Investigation of Objects with Signs of Firearms Intended for the Purpose of Damage, but Not Related to the Manufacturer of Firearms. – All the rights of the manuscript for qualifying scientific work reserved.

The dissertation to achieve a scientific degree of the candidate of legal sciences (PHD) on the speciality 12.00.09 “Criminal process and criminology; forensic examination; operational and investigative activities”. – Luhansk State University of Internal Affairs named after E.O. Didorenko, Severodonetsk, Odesa State University of Internal Affairs, Odesa, 2021.

In the dissertation on the basis of studying of the law, methods of carrying out of judicial examinations, literary sources, results of generalization of expert

practice and experiments the complex research of objects with features of firearms intended for the defeat of purposes, but not related to the firearms, such as starting and gas, was carried out pistols and revolvers, firearms disguised as firearms fired and deactivated, pistols and revolvers under Flaubert's cartridges, etc. The peculiarities of expert study of such products in solving classification, diagnostic and identification issues are considered. There are generalized methods of criminal concealment of firearms for products for which illicit trafficking does not provide for criminal liability. The most problematic issues that arise during their forensic research of the above objects are investigated and the ways to solve them are suggested. The shortcomings of the methodological support of forensic research of such products are summarized and the ways of its improvement are suggested. Common ways of self-made restoration of deactivated and emptied firearms for firing ammunition and the traces that are formed are considered. The mechanism of trace formation on bullets and shells fired from devices with firearms features intended for the purpose but not related to firearms was analyzed and its comparison with the marks on bullets and shells fired from regular firearms having similar constructions with similar constructions. Examples of the use of such weapons for criminal purposes are given. The main provisions of the directives, regulations and other legal acts of the European Union concerning the sphere of circulation of objects with firearms characteristics are investigated, as well as their comparative analysis with the provisions of the existing national normative legal acts regulating the sphere of circulation of civilian weapons in Ukraine. The main requirements of the European legislation on the control of arms trafficking, which are obligatory for the implementation in the national legislation of the member and candidate countries for accession to the European Union, are considered. The comparative analysis of the provisions of the Ukrainian and European legislation concerning the categories of illicit weapons and weapons, whose civilian circulation is restricted, is carried out. The best solutions are proposed to harmonize Ukrainian national legislation in the field of control of small arms and light weapons, in accordance with the law of the European Union.

Keywords: concealed firearms, Salve Blank, neutralized weapons, bullets, starting pistols and revolvers, gas pistols and revolvers, Flaubert pistols and revolvers, traces of recovery.

Підписано до друку 19.02.2021. Формат 60х90/16. Папір офсетний.
Гарн. «Times New Roman». Друк різнографічний. Ум. друк. арк. 1,0.

Наклад 100 прим.

Видавництво ОДУВС

м. Одеса, вул. Успенська, 1

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3507 від 25.06.2009 р.

тел. 0487431393; 0949464393 email – 7431393@gmail.com